

**Mötesplatser och kommunikationsleder
under järnålder och medeltid**

Triberga Fornborg Hulterstad sn, Öland

Utgrävningar 2000-2002

Rapport

Detta är rapporten för de arkeologiska undersökningarna av Triberga fornborg, Hulterstad sn på Öland. Rapporten kommer att ges ut i tryck vid ett senare tillfälle ombesörjt av högskolan i Kalmar.

Ett stort tack till de fonder och institutioner som stött projektet: Gunvor och Josef Anérs Stiftelse, Berit Wallenbergs Stiftelse, Stiftelsen Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur, Vetenskapsrådet, Numismatiska forskningsgruppen, Ångströmlaboratoriet, Växjö Universitet, Vedlab, Kalmar Högskola, Kalmar Läns Museum, Arkeologiska institutionen vid Lunds Universitet, avd. för historisk osteologi, Högskolan på Gotland, avd. arkeoosteologi och Länsstyrelsen i Kalmar. Samt till alla de studenter som med entusiasm och nyfikenhet deltagit i ur och skur.

Sist, men inte minst, ett stort tack till ortsborna i Triberga med omgivningar som gjorde det möjligt att börja utgrävningarna och sedan deltagit med mycket intresse, inlevelse och praktisk hjälp.

Lund 2005-10-19

Maria Stein-Borg
maria.stein@lsn.se

INLEDNING

Under år 2000 - 2002 utfördes undersökningar i Triberga fornborg, fornlämning 20 i Hulterstads socken på sydöstra Öland, i form av fondbaserade vårgrävningar och seminariegrävningar på hösten för studenter från Högskolan i Kalmar med Mats Larsson som projekt- och handledare för studenterna och Kaj Borg som projekt- och grävningssledare. Efter Kaj Borgs bortgång våren 2001 gick Ulf Näsman in som projektledare och undertecknad som grävningssledare. Delar av denna rapport är skriven av Kaj Borg efter första säsongens utgrävningar. Övriga delar är skrivna av Maria Stein-Borg och rapporten är sammanställd i samråd med Ulf Näsman.

Studenterna har varit på C/D-nivå och utgrävningarna visade på ett utomordentligt sätt nyttan av att kombinera undervisning och forskning, till gagn för båda parter. Delar av undersökningsmaterialet har, och kommer att kunna, utnyttjas i studenternas utbildning, framförallt som relevanta och dagsaktuella uppsatsämnen.

SYFTE, MÅLSÄTTNING OCH SAMMANFATTNING

De frågeställningar som formulerades innan utgrävningen och som undersökningen primärt, förhoppningsvis, skulle ge svar på var: 1) förekomst av förhistorisk och/eller tidigmedeltida bebyggelse, 2) försvarsverkens konstruktion (dvs ringmurar och portar) samt, 3) lokalisering av brunn-/vattenförekomst.

Ad 1) Stratigrafin och kronologin är till synes likartad den i Eketorps borg, belägen endast ca 2 mil söder om Triberga. Två syllmurar kan, genom sin konstruktion dateras till medeltid. Även en medeltida hälläggning framkom i nivå med, och i anslutning till, en av syllmurarna, likaså ett rikt fyndförande tidigmedeltida kulturlager (1100-1200-tal). Fyra radiella husgrundsmurar har konstaterats, skalmurar som kan dateras till romersk järnålder/folkvandringstid/vendeltid. Kulturlagren i Triberga är betydligt tunnare än de i Eketorps borg, vilket torde tyda på kortare, eller i vart fall mindre intensiva bebyggelseperioder. I synnerhet förefaller detta gälla järnålderns fyndfattiga bebyggelse.

Ad 2) Huvudportens konstruktion i det medeltida bebyggelseskedet har utretts, och undersökningen visar överraskande att porten varit försedd med ett med kalkbruk murat, sannolikt tunnvalvt porttorn, likt det ännu stående i Gråborgs fornborg. Ringmurens uppbyggnad och konstruktion i anslutning till porten och likaså flankeringsmurarnas undersöktes genom avtorvning och avrensning. I Triberga finns bara en skalmur och den är inte tillbyggd/förstärkt som i Gråborg. En yttre ringmur byggdes upp under medeltid. En mycket välbevarad smal igensatt port i norr, tidigare okänd, lokaliserades. Den utgör en exakt parallell till den smala östra porten i Eketorp och har frilagts och grävts ner till alvarflisan. (Jfr "*Eketorp. The Monument*", s.97 ff, resp. 156).

Ad 3) Eftersom vattentillgång är en förutsättning för möjligheterna att försvara sig i en befästning vid en eventuell belägring var det av största betydelse för förståelsen av den konstaterade bebyggelsen att lokalisera vattentäkten innanför den inre ringmuren. Det naturliga valet för undersökningen var en, redan av Rhezelius 1634 noterad, och innan utgrävningen fortfarande synlig, slånbeväxt sänka i nordost. Den rasstensfyllda sänkan

visade sig vid upprensning utgöra en för nordiska förhållanden unik "vattenanläggning", nedhuggen i alvarflisan till ca 2 meters djup, och försedd med åtta svängda trappsteg ner till en gyttejfylld sänka fylld med organiskt material såsom läder, trä, textilrester och ben - ett för öländska förhistoriska och medeltida förhållanden mycket sällsynt fenomen.

Undersökningsmetod

Sammanlagt frilades genom manuell avtorvning, och därtill maskinell avschaktning i portgången och vattenanläggningen, ca 300 kvadratmetersrutor vilka fördelar sig på fem schakt. Schakten är benämnda "Schakt 1" - huvudschaktet i SO med östra porten och den frilagda ytan norr om flankeringsmuren, "Schakt 2" i syd, "Schakt 3" - vattenanläggningen-/brunnen i nordost, "Schakt 4" - norra porten samt "Schakt 5" söder om vattenanläggningen. Efter avtorvning och avschaktning grävdes alla schakt i nivåer; ca 10 cm per nivå. Dessutom undersöktes 6 16 m² stora rutor i borgen ytligt med metalldetektor. Innerlivets sträckning i inre borgmuren samt schaktens begränsningar inmättes med totalstation., likaså upprättades två profiler, V-Ö och S-N, från alvarflisan utanför yttre ringmuren tvärs över hela borgplatån (Mats Blohmè, KLM, bilaga 1).

SCHAKT 1

Syftet med undersökning var, såsom framgår ovan, att undersöka och om möjligt fastställa den östra portens konstruktion, framför allt under en förmodad tidigmedeltida nyttjandeperiod i borgen, samt den antagna förekomsten av bebyggelse både under järnålder och medeltid. Schaktet 1 utlades med syfte att få svar på bägge frågorna.

Den östra porten och vägbanorna

Bakgrund

Endast fyra av Ölands sammanlagt, minst, 19 fornborgar uppvisar en yttre koncentrisk ringmur utanför huvudvärnet. Dessa är Gråborg, Bårby, (muren numera ej synlig, men beskriven av Rhezelius och Abraham Ahlqvist), Eketorp och Triberga. Borgarna är alla belägna i det södra motet, och det kan numera, efter provundersökningen i Triberga, påvisas att samtliga har varit återbefästa och bebyggda under tidig medeltid. Huvudporten i Gråborg är, som bekant, försedd med ett ännu stående tunnvalvsmurat porttorn och i Bårby finns även idag synliga rester av med bruk överdragna stenar i det yttligaste lagret i den ursprungliga porten, ej den öppning söder om porten som i senare tider använts som tillfart till borgplatån. Både Rhezelius, Ahlqvist, och även Stenberger, beskriver ett "sedan lång tid instörtat" valv i Bårbyporten.

Den södra porten i Eketorp - den enda farbara under medeltiden - tillhörde det område som tidigast undersöktes vid den arkeologiska utgrävning på platsen som påbörjades 1964 under Mårten Stenbergers ledning. Dokumentation av de översta, bortschaktade, medeltida raslagren i porten saknas, (*"The Monument"*, fig. 103 o. 104), vilket delvis kan förklaras av Stenbergers huvudintresse med undersökningen - att nå ned till det förhistoriska kulturlager han vid sin provundersökning 1933 i borgen undgick att registrera. Cropmarks efter förhistoriska radiella husgrunder av samma typ som de i Ismantorp hade första gången upptäckts vid flygfotografering 1960. Dock, bristen på dokumentation i porten och de närliggande områdena, jfr Borg 1976, s. 161 ff., innebar stora problem vid tolkningen av såväl portens konstruktion som bebyggelsestrukturen i närheten.

I "*The Monument*", s.156 ff., konstaterar Weber att inga rester av bruk, som kunde indikera ett välvt porttorn, hittades. Detta är dock ett påstående som bör tas med mycket stor reservation och skepsis eftersom i de förda grävningdagböckerna från utgrävningen ett flertal gånger omnämns inslag av "alvarmo" i de översta lagren i porten. Begreppet alvarmo betecknar finkornig pulveriserad obränd kalksten och det kan mycket väl tänkas missförstått ha använts om bränt söndervittrat bruk, i synnerhet om, så som var fallet, intresset inte var fokuserat på att hitta bruk. Även i profilerna fig. 103 och 104 i "*The Monument*" är, i det översta dokumenterade raslagret, fyllnadsjorden mellan de nedfallna stenarna markerad med en från de undre lagren avvikande beteckning. Hårdbrända kalkbruksfragment kan mycket lätt förväxlas med smärre kalkstensflisor. Såviså, den rekonstruerade södra porten i Eketorp, som skall representera och åskådliggöra portens medeltida utseende, saknar övertygande vetenskaplig underbyggnad, och inget, i synnerhet efter undersökningen av östra porten i Triberga, talar för att den inte, precis som i de andra tre medeltida borgarna på södra Öland, varit välvd och murad i bruk.

Forskningsläget kring den östra porten

Den östra porten i Triberga var innan undersökningen helt igenrasad och torvbetäckt och som sådan knappt rekognocerbar för den icke invigde. Dock kunde de inre murliven, både i själva porten och på ömse sidor längs flankeringsmurarna delvis skönjas i dagen.

Vid sin visitation i borgen år 1634 gör Rhezelius en, för sin tid, mycket detaljerad avritning och beskrivning av borgen och anger portens bredd och portgångens längd korrekt i steg. Uppenbarligen var porten ej helt fylld av rasmassor då. Han vare sig nämner eller avritar något välvt porttorn som i Gråborg, vilket han givetvis hade gjort om ett sådant existerat vid tidpunkten ifråga. Linné ger en betydligt mer summarisk beskrivning av borgen. Han nämner inte porten överhuvudtaget men konstaterar att "hans (borgens) murar hade varit ganska fasta och liksom skodda med en ny mur utanpå;". Linné lät även uppbyta "stenar, att se om borgen fordom varit murad med kalk, varefter man tycktes finna små *vestigia*, fast av många hundrade år mest utplånade...". Linné nämner inte var i muren stenarna lyftes på, men förmodligen i porten, för annars hade sannolikheten för att finna bruksrester varit mycket ringa.

Abraham Ahlqvist, som besöker borgen under 1820-talet, beskriver i sin "Ölands Historia och Beskrifning" från 1827 kortfattat borgen och konstaterar att muren är alldeles raserad och att den östra porten är försedd med "tillökad mur av 8 alnar" och att det vid den östra porten mellan den inre och yttre muren "synas tomtningar efter hus; även utom yttre muren vid samma ingång".

Stenberger noterar i sin avhandling att portöppningen till större delen är fylld med nedrasad och sönderfallen sten. Han hänvisar till Rhezelius avteckning av borgen som visar "att huvudporten i likhet med sydvästra porten i Eketorps borg varit försedd med tvenne, mot borgens inre utskjutande flankeringsvallar, en detalj, som ytterligare framhäver den stora överensstämmelsen mellan dessa två alvarborgar."

Undersökningsresultat

Detta var utgångsläget för undersökningen, och som sådant mycket stimulerande. Portgången var fylld med rassten i nivå upp till de skönjbara murliven. Portgångens översta raslager med infallna murstenar rensades genom maskinschaktning ner till en översta kulturlager-/vägbanenivå. Dock lämnades en ca 1 m bred sektion längs norra portlivet intakt, likaså en drygt en meter bred tvärgående sektion vid ringmurens ytterliv, den högsta bevarade delen i porten. Sektionerna bevarades orörda för manuell utgrävning och dokumentation.

Portgångens bredd vid murens ytterliv är 2,95 m, vid flankeringsmurarna 2,75 m och innerst mot bebyggelselagret 2,45 m. Det sista måttet är förmodligen inte relevant - bottenkiftan vid flankeringsmuren förefaller att vara förskjutna in mot portgången av tryck uppifrån. Måtten stämmer väl överens med motsvarande mått i södra porten i Eketorp.

Lagerföljden i portgången visade sig föga överensstämma med den i den södra porten i Eketorp, eftersom den i Triberga endast bestod av tre, från varandra distinkt avvikande, lager. Det översta lagret i portgången bestod enbart av ett raslager med infallen mursten, uppblandat med söndervittrad kalksten, sand och mylla. I själva porten, i ringmurens bredd och i hela den bevarade tvärsektionen vid ytterlivet, avvek fyllnadsmaterialet mellan mur-/portstenarna markant, både i struktur och färg, från raslagret i förlängningen in mot borgmitten. Materialet var ljusbrunt-grått till färgen och bestod av kalkbruksfragment, från någon centimeter till ca en dm i storlek, och söndervittrat mer eller mindre pulveriserat bruk. Även stenar i detta parti av portgången uppvisade rester av fortfarande kvarsittande, bestruket, bruk. Undersökningen visar entydigt och ovedersägligt att porten varit försedd med ett med kalkbruk murat sannolikt välvt porttorn under tidigmedeltid. Raslagret var som tjockast, ca 80 cm, i själva porten för att successivt minska i tjocklek till ca 40 cm vid flankeringsmurarnas avslutning mot bebyggelseytan.

Direkt under detta raslager framkom ett brunt-mörkbrunt, 20-30 cm tjockt sterilt sandblandat gruslager. Lagret, som sträckte sig i portgångens hela längd och bredd, var förhållandevis poröst och föreföll vare sig vara igentrampat eller på annat sätt komprimerat. Gruset är uppenbart ditfört - material av denna typ finns inte i borgens närmaste omgivning, utan det bör ha fraktats till platsen, möjligtvis från landborgen i öster. Gruslagret vilade direkt på alvarhällen. På toppen av lagret fanns smärre kol-/sotfläckar, dock ej sammanhängande eller bildande stratigrafiska horisonter. Några artefakter, förutom enstaka järnfragment, framkom ej heller. Lagret fortsatte inte utanför murens ytterliv, utan var begränsat till själva portgången.

Gruslagret har helt uppenbart inte utgjort själva vägbanan under ett tidigmedeltida skede, utan måste enbart ha haft som funktion att höja en väg bana. Eftersom några hålläggningar eller skärvstenspackningar för en stenvägbeläggning, vare sig av Eketorp-II- eller Eketorp-III-karaktär, påträffades i portgången förefaller den enda rimliga förklaringen vara att gruslagret utgjort ett dränerande underlag för en träbroläggning i portgången. Klara indikationer för att den medeltida vägbanan legat på denna nivå finns i form av rundade hörnstenar i murens ytterliv, se närmare nedan.

Förfarandet med att förhöja vägbanan med ett påfört gruslager och en därpå byggd träbro förefaller i förstone svårförklarligt, eftersom man ändå vid återuppbyggnaden av befästningsverket rensat bort all rassten i portgången ned till alvarflisan - den förhistoriska vägbanan - som rimligtvis borde ha utgjort en idealisk väg bana även under tidigmedeltid. Hela borgplatån i Triberga ligger avsevärt högre än den närmast omgivande alvarhällen. Förhöjningen visade sig huvudsakligen inte vara orsakad av ackumulerade kulturlager innanför ringmuren, vilket i alla tider förmodats, utan borgplatån utgör en sk. "svinrygg", ett geologiskt fenomen orsakat av att alunskiffern under kalkstenen sammanpressats olikformat varvid spänningar och förhöjningar skapats. Flisan i portgången, och i det framtagna partiet mellan inre och yttre ringmuren, ligger ca 50 cm högre än alvarhällen bara ett tiotal meter utanför yttre ringmuren, den högsta punkten på flisan inne i borgen ligger ca 70 cm ovanför den omgivande alvarflisan.

Naturförhållandena i Triberga borde alltså utesluta översvämningar och vattenansamlingar av den typ som bebyggarna i Eketorp-II frekvent var utsatta för (jfr. Holdar i "*Eketorp, The Setting*", s. 109 ff.). Dock, om ringmurens kompakthet, såsom i Eketorp, effektivt

förhindrade vattenavrinning från borgplatån, skulle den östra porten möjligtvis även ha haft funktion som "dräneringsränna" ut mot Alvaret - därav behovet att under tidigmedeltid höja vägbanans nivå med ett påfört gruslager. Förklaringsmodellen är föga tilltalande, men i dagens läge den enda plausibla.

Utanför porten, mellan den inre och yttre ringmuren, ersattes gruslagret av ett mörkt kompakt kulturlager som vilade direkt på alvarhällen. Inte heller här kunde någon stenläggning för en vägkana konstateras. Endast ca 9 m² närmast portöppningen har undersökts. Tre-fyra meter utanför porten framkom ett kompakt ca 1 m² stort kol- och sotlager så gott som direkt under torven. Lagret förefaller att fortsätta mot den yttre ringmuren liksom även både söder- och norrut. Inga indikationer på att smidesverksamhet eller annan eldfarlig verksamhet bedrivits i området mellan ringmurarna, såsom i Eketorp-III, finns. Området närmast yttre ringmuren är ännu ej undersökt, men metalldetektorundersökningen visade inga koncentrationer eller höga frekvenser av järnföremål eller slagg i det outgrävda partiet. Ett kolprov från lagret har C14-analyserats och ger dateringen 945±60 BP, vilket värde, kalibrerat, ger dateringen 1020-1160 AD med 68,2% sannolikhet (se bilaga 2). Dateringen stämmer utomordentligt väl med artefaktmaterialets utsago, i synnerhet om vi betänker att kollagret troligtvis härrör från en nedbränd palissad eller byggnad, konstruktioner som ju inte byggts av årsgamla slantar.

Murliven i östra porten

Dessa avviker i sin uppbyggnad och struktur från varandra - endast det södra förefaller att vara bevarat i sitt förhistoriska tillstånd.

Det södra murlivet är bevarat i fyra skift och 110 cm höjd vid ringmurens ytterliv, för att succesivt minska till 3-2 bevarade skift och ca 50-40 cm höjd vid den nedrasade flankeringsmurens diffusa avslutning mot bebyggelseytan. Stenstorleken varierar, de största blocken mäter ca 140-100 cm i längd och 40-30 cm i tjocklek, de mindre ca 60-70 cm med 15-20 cm tjocklek. Muren, som vilar direkt på flisan, är välbyggd av ensattat stenmaterial, samt absolut linjerät i sin sträckning. 4,25 m från ytterhörnet finns en i tre skift bevarad stötfog mot flankeringsmuren. Stötfogen markerar ringmurens bredd. Flankeringsmuren, om än förmodligen byggd i direkt anslutning till murbygget är således inte byggd i förband med ringmuren. Samma byggnadsförfarande konstaterades i södra porten i Eketorp-II (Weber i "*The Monument*", fig. 96 o. 97).

De två översta skiften av muren vid portens ytterhörn har rundats under det medeltida skedet för att underlätta infart med vagn, de två understa skiften har kvar sina förhistoriska skarpvinklade hörn. Även denna byggnadsdetalj har exakta paralleller i Eketorps södra port (Weber i "*The Monument*", fig 91 o. s. 136 ff). Rundningen av ytterhörnen - samma utförande finns även i det motsatta norra porthörnet, se nedan - visar med all tydlighet på vilken nivå den medeltida vägbanan legat, och denna nivå korresponderar väl med en förmodad träbro, lagd på det påförda gruslagret.

Det norra murlivet avviker marginellt i stenstorlek och -kvalitet från det södra, och det är framför allt inte lagt i fullt så jämna och välpassade skift som det södra. Murlivet är bevarat i fem skift och 115 cm höjd vid ytterhörnet. Innerst mot borgmitten, vid flankeringsmurens nedrasade avslutning mot bebyggelselagret är muren bevarad i fyra skift och ca 90 cm höjd. De största blocken i murlivet är upp till 160 cm i längd med en tjocklek på 30-35 cm, medelstorleken ligger på ca 1 m i längd och en tjocklek på ca 15-20 cm. Stenarna förefaller vara något mindre krackelerade på ytan än de i det södra murlivet. Den största skillnaden mellan de båda murliven ligger dock i att stötfog mellan ringmurens insida och flankeringsmuren saknas - muren är byggd i förband i hela sin sträckning - samt i att det understa skiftet inte vilar direkt på alvarhällen utan på ett tunt, 2-3 cm tjockt

jordlager. Murlivets sträckning är heller inte rät, som i det södra murlivet, utan bottenskiften har ställvis pressats in mot vägbanan så att sträckningen på muren är mer eller mindre vågig. Dessa förskjutningar är förmodligen ett resultat av att muren inte fundamenterats direkt på alvarhällen, men avsaknaden av stötfog mellan ringmur och flankeringsmur antyder att murlivet inte, i sitt bevarade nuvarande tillstånd, är byggt i hela sin sträckning vid samma tidpunkt som det södra murlivet. En sannolik förklaring är att murlivet vid någon tidpunkt under perioden mellan slutpunkten för järnåldersbebyggelsen i Triberga och återuppbyggandet i tidig medeltid rasat och mer eller mindre kollapsat, för att återuppföras från grunden i samband med portornsbygget. Detta händelseförlopp kan också förklara den totala avsaknaden av raslager från den förhistoriska bebyggelsen, eftersom hela portgången vid en återuppbyggnad måste ha rensats från skrotsten och ras. Hela det norra murlivet inne i själva porten kan dock ej ha rasat eftersom ytterhörnet uppvisar de karaktäristiska rundningarna i andra och tredje skiftet, medan det understa är skarpvinklat.

Inre ringmuren

Den inre ringmuren är kraftigt raserad efter århundraden av stentäkt - bygdens befolkning har, precis som vid de flesta ringborgarna på Öland, naturligt nog, föredragit att utnyttja borgmurarna som stentäkt i stället för att bryta ny sten. Muren var åtminstone delvis raserad redan vid Rhezelius visitation 1634. Han anger den inre murens bredd till tre steg "förutan det nedefaldne gruset". Rhezeli "steg" är en dryg meter långa, varför måttet stämmer väl överens med de som kunde tas vid undersökningen, i synnerhet om man betänker att han stegat upp krönet, vilket vid tidpunkten ifråga sannolikt varit högre, och därmed smalare, än i dag.

Såsom framgått ovan indikerar den konstaterade stötfogen mellan mur och flankeringsmur i portens södra murliv en murbredd på 4,25 m i bottenskiftet. I schaktet norr om flankeringsmuren, på motsatt sida av porten, kan borgmurens bredd, på det förhistoriska husets översta golvnivå, uppskattas till ca 4,70 m. Murens ytterliv är dock inte framtaget, utan bredden är beräknad utifrån portens norra ytterhörn. I norra porten, se närmare nedan, är murens bredd, 7-8 skift ovanför det framtagna medeltida kulturlagret, mellan 3,90 och 4,10 m.

Innerlivet på muren är framtaget på en åtta meters längd i schaktet norr om flankeringsmuren och på en sträcka av ca åtta meter norr om "brunnen/vattenanläggningen", se nedan. På båda sträckningarna är de största blocken 80-90 cm i längd, med en medellängd på ca 50-60 cm, tjockleken på skiften är ca 15-20 cm. Muren vid brunnen vilar direkt på flisan och består som mest av sex bevarade skift till en höjd av 1,20 m. Partiet innanför flankeringsmuren är grävt i botten och även detta vilar direkt på flisan och har som mest nio skift.

Precis som i de övriga undersökta öländska ringborgarna är innerlivet i muren avtrappat. De två-tre understa fundamenterande skiften är dock lagda över varandra så att en lodrät innersida bildats. Avtrappningen är endast ca 5-10 cm per skift, och avsatserna kan alltså inte ha fungerat som någon form av "trappstege" upp till murkrönet, utan indragningarna kan enbart ha haft en stabiliserande funktion. Vinkeln på avtrappningen har i Gråborg, Ismantorp och Eketorp uppskattats/uppmätts till 60°, en vinkel som förefaller alltför inåtvinklad i Triberga - i de framtagna partierna av innerlivet är den ca 70°. Vinkeln påverkar givetvis beräkningarna av borgmurens eventuella ursprungliga höjd.

Ringmurens bredd, 4,25-4,70 m i bottenskiftet, samt de observationer i östra och norra porten som hittills kunnat göras av byggnadsförloppet av muren, visar entydigt att Eketorp

och Triberga inte haft identisk bebyggelseutveckling, även om den kronologiskt sett är samtida. Eketorp-I-muren, av vilken endast ett skift var bevarat efter utbyggnaden till Eketorp-II, hade en bredd på ca 3,4 m. Höjden, med 60° lutning i innerlivet, har uppskattats till ca 4 m - ett minimimått om de intill muren byggda husens gavlar skall vara skyddade. (Weber i *"The Monument"*, s. 61 ff.). Eketorp-II-muren byggdes vid utvidgningen av bebyggelsytan i två stadier, det första i form av en i hast uppförd temporär ringmur II:a, med en bredd av endast ca 1,5 m. Muren förstärktes, troligtvis omedelbart efter uppförandet av II:a-muren, med en yttre direkt mot II:a-murens ytterliv anslutande ca 4-4,5 m bred mur - Eketorp-II:b. (Weber i *"The Monument"*, s. 79 ff.).

Efter avslutade grävningar kan man konstatera att ringmuren i Triberga bör motsvara en Eketorp-II:b-mur, bredderna på murarna stämmer väl överens – den temporära E-II:a har aldrig behövt uppföras och inte heller har bebyggelsytan behövt utvidgas vid en permanent bosättning. Något mittkvarter såsom i Eketorp-II har det uppenbarligen inte funnits behov av.

Bebyggelselämningar

Ytan, inklusive vägbanorna och flankeringsmuren, är på totalt 209 kvadratmeter. Liksom i portgången maskinshackades rasmassorna invid muren och avtorvades sedan för hand. Det medeltida kulturlagret kom direkt under torven och består av sammanpackade och från varandra ej urskiljbara stenlager. Lagret, som endast är ca 30 cm tjockt, förefaller vara omrört och gravt stört trots att någon uppodling eller annan verksamhet inte har bedrivits på platsen. Sannolikt har sten plockats, bla större hällar. Stenstorleken varierar naturligtvis, men det övervägande materialet består av 30-40 cm stora och oregelbundet tillhuggna kalkstensflisor av den på platsen och det omgivande Alvaret dominerande grå kalkstenen. Flisorna i det undersökta området ligger oftast inte horisontellt utan är mer eller mindre kantställda. Dock något mer strukturerat in mot borgmuren. Ett slutkatastrofscenario verkar inte heller troligt – inga orsaker kan ha förelegat för en eventuell intagare av borgen att riva upp byggnadernas stenfundament. Sot och aska framkom fläckvis men inte i större mängder. En C14-datering från ett bränt lager innanför flankeringsmuren gav 50+/-170 BP, kalibrerat (68,2%) 1690-1940 AD (se bilaga 2), vilket eventuellt vittnar om en sådan sentida aktivitet.

Vid avtäckningen framkom en eldstad i direkt förlängning av den norra flankeringsmuren. Kraftiga sotlager både över och under kunde noteras i profilen, likaså söder om eldstaden i portgången och norr om den samma inne i schaktet. Eldstaden består av en liggande flisa, ca 80x90 cm, med stående flisor på tre sidor, alla skörbrända och/eller spruckna, och öppen ut mot portgången. Eldstadens placering är högst ovanlig och dess funktion kan därför diskuteras. Man kan med stor sannolikhet utesluta att den använts för matberedning. Eftersom den ligger strategiskt placerad vid flankeringsmuren ligger ett försvarsscenario nära till hands. Kokande sältran, beck, harts och svavel kan ha använts i försvarssyfte från murarna. En annan möjlighet är att eldstaden använts för brännande av kalkbruk vid uppförandet av den, välvda, murade port som är dokumenterad; dock har inte kalkbruksrester hittats i direkt anslutning till härden, däremot röd/bruna, sotiga och leraktiga fläckar. På båda sidor, i öst och väst, finns liggande flisor, ca 40x30 cm, varav den västra sträckte sig in mot en betydligt större hälläggning inne i schaktet. Denna hälläggning sträckte sig över 9, sammanhängande, kvadratmetersrutor.

Vid vidare undersökning in mot borgmuren, och i nivå med hälläggnings, framkom även två medeltida syllramsmurar; en i anslutning till hälläggnings och flankeringsmuren, den andra ca 4 meter åt norr där det under murstenarna ligger ett påfört sterilt lager. I

kulturlagret mellan husmurarna fanns fläckvis kol/sotansamlingar, men inget som tyder på en härd. Förhållandet var detsamma i Eketorp. Två C14- dateringar togs i detta område och gav 685+/-85 BP, kalibrerat (68,2%) 1260-1400 AD, och 960+/-60 BP kalibrerat (68,2%) 1010-1160 AD (se bilaga 2).

Ett stort antal fynd gjordes; bla spik, nit, nitbrickor, hästkosöm men också kamfragment, pärlor, pilspetsar, bultlås och nycklar. I det ostrukturerade området in mot borgens mitt framkom också en hel, välbevarad, malsten och en bearbetad sten, bruten i fyra delar, med ena kanten mjukt avfasad och som kan ha utgjort en öppningsinfattning (se fyndlista, bilaga 10), en nerlagd skatt på åtta gotländska silverpenningar som har deponerats efter 1200, sannolikt under perioden 1200-1220, och en gotländsk penning (typ LL XX:A:1a) som kan dateras till ca 1160-1200 (myntbestämningarna har utförts av Kenneth Jonsson, Numismatiska forskningsgruppen) (se bilaga 3).

Efter bortplockning av sten till ett hus och hällar inne i schaktet kom två förhistoriska skalmurar fram med en bredd på 4-5 m och en längd på ca 8,5 m. En ansluter till flankeringsmuren och borgmurens insida identiskt lika med motsvarande husgrunder på ömse sidor om södra porten i både Eketorp-I och -II ("*The Monument*", ex.vis fig. 52 o ch 98). Husmuren ligger an mot flankeringsmuren med stötfog och är smalare i det mot flankeringsmuren vettande partiet.

Av gaveln återstod endast enstaka block, en rest av fyllningen. Den norra muren visade sig dock ha ett välbevarat bottenskiift av en rundad gavel. Det kan nu konstateras att bebyggelsen motsvarar en Eketorp-II-bebyggelse.

I anslutning till den södra muren, in mot borgmuren kom ställvis en del av ett golv, ca 3x3 m, bestående av tilltrampad brungrå sand uppblandad med mylla och föreföll också vara lerbestruket. Ett stolphål ca 2 meter norr om muren och en mindre eldstad kan konstateras inom detta område. Kulturlagret bestod annars av packad småsten blandad med humus och ställvis gråbrunaktig lera. Sot och aska förekommer också inom ett avgränsat område.

Området grävdes ner till flisan och få daterande artefakter framkom med undantag för en glasskärva i överfångsteknik. Skärvan kommer från en bågare av östligt ursprung (runt Svarta havet) med inslipade ovaler och kan sannolikt dateras till 300-tal, v. Vilket indikerar borgens anläggningstid.

En stor mängd ben tillvaratogs varav en del har analyserats av Gabriella Johansson, Högskolan på Gotland. Benen är till största del matavfall där 73 % utgörs av tamdjur och småboviderna dominerar. 27% utgörs av vilda djur där fisk är dominerande vilket är naturligt med tanke på borgens närhet till kusten. Lagerdjupet varierar mellan 30 och 40 cm och kan dateras till medeltid i sin kontext (se bilaga 4).

SCHAKT 2

I södra delen av borgytan fanns en markant rund försänkning med en diameter av ca 2,5 m och ett djup av ca 0,3 m. Gropen syns tydligt även på ett flygfoto från 1930-talet, (Stenberger 1933, s. 221). Dimensionerna och den cirkelrunda formen föranledde misstankar om att gropen markerade platsen för en igenrasad brunn - en facilitet som ju är en absolut nödvändig förutsättning för möjligheterna att försvara sig i en befästning vid en eventuell belägring. Ett schakt på 26 kvadratmeter avtorvades och undersöktes.

Gropen visade sig under torven bestå av ett så gott som helt stenfritt jordlager med en tjocklek av endast ca 20 cm ned till alvarflisan. Nedgrävningen var uppenbarligen en plundringsgrop av äldre datum.

Vid sidan av gropen i det endast fyra meter breda schaktet framkom en skalmur vilande direkt på alvarhällen. Muren, som har en radiell sträckning, har samma uppbyggnad som husmurarna i både Eketorp-I och -II, Ismantorp och i de friliggande förhistoriska husgrunderna på ön - två skal av välinpassade stenar med rät utsida och med en fyllning av småsten i mitten. Muren är som högst bevarad i två skift, det översta beläget direkt under torven. Husmuren vidgar sig i bredd mot mitten av borgen, från ca 70 cm närmast borgmuren till ca en meter vid en antydning till en svängd gavel i änden på schaktet. Måtten stämmer väl överens med husmurarnas bredd i Eketorp.

Det förmodade, svängda gavelhörnet, endast avtäckt på ca två meters sträckning som framkom befinner sig på ett avstånd av ca 11,50 m från borgmurens innerliv, en huslängd som liksom murens bredd överensstämmer mycket väl med motsvarande mått i Eketorp.

Ett sammanhängande medeltida övre kulturlager, i det till ytan mycket begränsade schaktet, fanns inte för handen överhuvudtaget, vare sig i form av stenläggningar/-packningar eller andra fasta konstruktioner. Däremot påträffades ett stort antal artefakter i det tunna jordlagret - de enda daterbara består av ett 15-tal krukskärvor av tidigmedeltida svartbränt vågbandsornerat Östersjögoods samt ett antal spik/nit och någon enstaka pilspets. En mängd ben framkom men dessa har inte analyserats.

Schaktet kunde inte grävas färdigt under sista säsongen pga tidsbrist. Därför är inte stratigrafien i området, eller snarare avsaknaden av en sådan, värd att spekulera om på den begränsade ytan.

SCHAKT 3

Eftersom försänkningen i söder inte visade sig dölja en igenrasad brunn måste vattentillgång sökas på annat håll i borgen. Det naturliga valet föll på den av Rhezelius, som förste observatör, beskrivna rasstensfyllda sänkan i borgens norra del.

Vattenanläggningen

Rhezelius beskriver sänkan i nästan poetiska ordalag: "Nordost i Borgen är som en stenswala till nedergången åt watten ådran, som här under Borgen, utan twifwel, warit haffwer". Värt att notera är att något vatten i sänkan uppenbarligen dock inte varit för handen vid hans visitation, sannolikt eftersom den redan då var delvis igenfylld.

Ahlqvist citerar Rhezelius och tillägger: "I Borgen wid inre Borgmuren finnes en diup källare, i sjelfwa kalkberget sprängd, till en del fylld med klappersten i senare tider".

Stenberger konstaterar att: "Omedelbart invid muren i norr finns ett med rassten fyllt hål, 6-8 meter i storlek och med ett nuvarande största djup av 1,15 m. Möjligen har här funnits ett uppsamlingsställe för vatten."

Det största djupet hade minskat till 0,85 m i en grop ungefär i mitten av sänkan sedan Stenbergers tid. (Lokalbefolkningens barn, numera de flesta av dem pensionärer, har, enligt egen utsago, haft som fritidssysselsättning att slänga ner sten i sänkan från borgmuren!) Sänkan hade innan undersökningen en jämn fallhöjd från borgmurens krön till en lägsta punkt ca 0,6-0,7 m under torvens höjd inne i borgen för att lika odramatiskt stiga mot borgytans nivå i söder. Kanterna på sänkan var beväxta med framför allt slån.

Rasstenen avlägsnades genom maskinschaktning ned till första antydning av mörkfärgning eller kulturlager. Endast en dryg meter under toppen på borgmurens innerliv framkom alvarhällen, utan något skönjbart kulturlager mellan rasstenen och hällen. Hällens bredd från borgmurens innerliv till den försänkning, som sedermera visat sig vara en dolin (se bilaga 5) var endast ca en meter i väster och drygt tre meter i öster. Dolinen, som var fylld med rassten, mäter ca 6,5x4,5 m och har en öst-västlig sträckning. Tre sidor, i norr, väst och syd utgörs av naturliga, räta och så gott som lodräta karstsprickor, medan den östra sidan är svängd, trappstegsförsedd och uthuggen av människohand. Ca 1,7 m under alvarhällen framkom i dolinens sydvästra hörn ett ca 2,5x2,5 m stort mörkt ler-/gyttjelager bemängt med organiskt material - trä, läder, textil och djurben. Åtta mjukt svängda trappsteg, med ergonomiskt riktig steghöjd, ledde från öster ner till den gyttjefyllda sänkan. Dolinen var helt torrlagd, endast det gyttjefyllda hörnet var blött, dock ej vattenfyllt. Gyttjegropen visade sig vid undersökningen ha ett största djup av endast ca 30 cm.

Den gyttjefyllda gropen plangrävdes, snittades vid två profilsektioner och innehållet vattensållades. Ett mycket stort antal kvistar, grenar och slanor låg till synes huller om buller om varandra i gropen. Tio träprover på materialet har vedartsanalyserats (se bilaga 6). Såsom framgår av rapporten kunde tolv olika trädslag identifieras, hälften av proverna på kvistar och grenar bestod av ask, ett trädslag som vid lövtäkt ger ett utmärkt lövfoder, likvärdigt med hö.

Trämaterialet i gropen dominerades dock, om ej till volym så till antal, av bearbetat trä. Träet var förhållandevis poröst och mycket ömtåligt varför föremålen och fragmenten togs upp, när så var möjligt, tillsammans med ett skyddande lerlager. Redan i fält kunde dock föremål, eller fragment därav, som laggar och bottenar till laggkärl, slevar, skedar, skålar, dymlingar m.m identifieras, ett material som är helt unikt för öländska förhållanden. Även lädermaterialet och de fåtaliga fiber-/textilresterna var minst lika ömtåligt som trä materialet, och förfarandet att ta upp det med skyddande ler-/gyttjelager praktiserades även på det. Bland föremål som kunde identifieras redan i fält kan nämnas skodetaljer, remmar, bältefragment, en knivslida med vidhängande rem samt tvinnade snoddar av fibermaterial. Materialet har genomgått konservering vid Kalmar Läns Museum. Endast två daterbara metallföremål, ett buckelornerat remändesbeslag i brons och en kraftig kastspjutspets i järn påträffades i gyttjelagret. Båda föremålstyperna finns representerade i bl.a Eketorp-III-materialet och kan dateras till 1100-1200-talen.

Ett kolprov från det absolut understa lagret närmast alvarhällen har C14-analyserats och ger dateringen 850 ± 70 BP, omvandlat till kalibrerade värden 1150-1270 AD med 52,5 % sannolikhet (se bilaga 2). Även denna C-14-datering stämmer således väl överens med fyndmaterialets dateringsramar, se närmare nedan. Vattenanläggningen har uppenbarligen, och naturligt nog, rensats från bråte vid återbefästningen under tidigmedeltid.

Benen från "brunnen", ca 20 kg, har analyserats av Emma Borrie vid Arkeologiska Institutionen i Lund. Benen föreföll att utgöra styckat matavfall, inte hela kroppsdelar som kunde leda tankarna till rituella eller ceremoniella handlingar, något som ju knappast heller praktiserades under tidigmedeltid. (se bilaga 7)

Ler-/gyttjeprov för makrofossilanalys togs i skikt med fem centimeters höjdintervaller. Fem prov från bottenkiktet har analyserats (se bilaga 8). Analysen visar att huvuddelen av fröerna och frukterna härrör från omgivningarna runt brunnsanläggningen - från växter som är torrmarksvegetation och trivs i mark som utsätts för åverkan av tramp från exempelvis betesdjur som hästar eller kor. Denna första analys visar att vattenanläggningen inte i detta skede varit en försumpad gyttjepöl med företrädesvis vattenväxtvegetation.

Vattenanläggningen var vid undersökningens avslutande i början av oktober 2000 helt torrlagd, men redan två veckor senare, innan höstregnen blivit frekventa, låg vattenståndet på 29 cm för att successivt under hösten och förvintern stiga till ett maximum av 122 cm, då endast det lilla översta triangulära trappsteget i öst låg ovanför vattenytan. Vattennivån har sedan dess legat konstant på mellan 90 och 110 cm ovanför flisans botten och fluktuerar inte mätbart beroende på nederbörds mängderna. Uppenbarligen ligger grundvattennivån under både sommar- och vinterhalvåret på denna nivå, alltså endast 80-90 cm under toppen på flisan. De två kommunala brunnarna, endast ca 250 m väster om borgen i karstsprickans förlängning, levererar kontinuerligt ca 100 m³ vatten/dygn, året runt, till den omgivande bygden, men detta förefaller inte att påverka vattenståndet i Triberga-brunnen under vinterhalvåret. Observationer av vattenståndet har gjorts kontinuerligt för att se när, och om, vattnet sinar, det kommunala vattenuttaget i samma åder taget med i beräkningarna. Värt att notera är att ingen nu levande, eller historiskt känd person, någonsin sett vatten i dolinen varför observationerna, trots moderna ingrepp i omgivningen, blir än mer intressanta.

Stratigrafiskt kunde inte dolinens uthuggning bindas till den förhistoriska bebyggelsen och borgmurens första uppbyggnadsskede. Detta kommer heller inte i en framtid att kunna göras, eftersom något förhistoriskt kulturlager inte kunde påvisas vare sig på alvarhällen mellan ringmuren och dolinen eller i bottenlagren under de numera daterade medeltidsavlagringarna. Framtida undersökningar av bebyggelsemönstret, framför allt de förhistoriska husgrundernas lokalisering på ömse sidor om dolinen kan dock bidra med kunskap om vattenanläggningens datering. I dagsläget kan endast ett logiskt resonemang leda oss fram till uppfattningen att dolinen inte kan vara sekundär i förhållande till den, bevisligen, förhistoriska ringmuren, vars innerliv befinner sig endast 1-3 meter från dolinens norra lodräta sida. Enligt vår uppfattning är det ytterst osannolikt att borgmuren byggts innan vattentillgång innanför muren säkerställdes, än mer osannolikt är att bebyggarna, efter att ha byggt borgmuren, upptäcker en vattenförande karstspricka som leder till en dolin endast någon meter innanför muren. Borgmurens lokalisering på en svinrygg, med säkrad vattenförekomst innanför muren, är dikterad av naturförhållandena och vid byggandet av borgen har man, precis som i Eketorp och de andra öländska ringborgarna, på ett optimalt sätt försökt, och lyckats, utnyttja de naturliga förutsättningarna på platsen.

SCHAKT 4

Portgången

I borgmurens nordligaste parti framtogs och undersöktes en, av Borg & Näsman på 1970-talet antagen, f.ö. okänd, smal port. Ett antal kraftiga stenblock i rasmassorna i murkrönet antydde att en smal port av dimensioner liknande den östra porten i Eketorp kunde dölja sig i rasmassorna. Någon försänkning eller svacka i murkrönet, såsom i östra porten, syntes inte.

En manuell upprensning av rassten i den förmodade porten gjordes och då framkom mycket välbyggda och välbevarade murliv i både väst och öst, samt en likaledes mycket välbyggd medeltida igensättning av porten i murens ytterliv.

Igensättningen består av en skalmur i sju skift, vars stenar med stor noggranhet anpassats till portens bredd, ca 1,10 m. Muren, 1,50 m hög, är lagd i förband och med en varierande stenstorlek på mellan 40 och 100 cm i längd och med en tjocklek på mellan 15 till 40 cm. Igensättningen vilar på ett påfört, sterilt, sten- och gruslager överensstämmande med det i

östra porten; alltså bör det vara ditfört eftersom material av denna typ inte finns i borgens närmaste omgivning utan möjligtvis hämtats från östra landborgen. Gruslagret som sträcker sig genom hela portgången och vilar direkt på alvarhällen stämmer väl med den medeltida nivån. Lagret var förhållandevis poröst och föreföll vare sig tilltrampat eller på annat sätt komprimerat.

På denna, medeltida, nivå fanns sot/kolfläckar som sträckte sig längs med igensättningen och de båda portmurarna.

Möjligtvis kan här samma teori som för östra porten framläggas; nämligen att även här har ett dränerande sten/gruslager påförts för att utgöra underlag för en träbro. Ingen dräneringsränna motsvarande den i Eketorp-III-s smala östport framkom. Skillnaden gentemot igensättningen i östra porten i Eketorp är slående. I Eketorp förefaller igensättningen, som endast var bevarad i två skift och hade en bredd av ca en meter, vara ett hastverk som uppförts i ett sent skede av Eketorp-III-bebyggelsen.

Bredden på porten är ca 1,10 m, vilket väl överensstämmer med motsvarande mått, 1,10-1,30 m i östra porten i Eketorp. Det västra murlivet är bevarat i sex skift med en höjd av ca 130 cm, lagda i förband och direkt på flisan. Ca 1 m in i portgången saknas det undre skiftet och består av småsten, grus och jord. Om söndervittrat eller slarvigt byggt går inte att fastställa. Stenstorleken varierar mellan 40 och 100 cm i längd med en tjocklek mellan 15 och 40 cm.

Det östra murlivet är också lagt i förband, något mer välldat och bevarat i åtta skift vilande direkt på flisan. Höjden är 140 cm som högst och stenstorleken varierar mellan 30 och 100 cm i längd, 10 till 40 cm i tjocklek.

På insidan av porten, mot väster, återfanns ett stenskott stolphål som kan indikera en slagport.

Bebyggelselämningar

I förlängningen av portgången upptogs ett schakt på 4x11 m som avtorvades manuellt. Liksom i schakt 1 och 2 kom det tidigmedeltida fyndmaterialet direkt under torven. Inga medeltida konstruktioner återfanns.

Under den medeltida nivån framkom en skalmur som börjar vid portgångens inre nordvästra hörn och sträcker sig mot sydost; alltså i vinkel över förlängningen av porten. Husmuren har varit placerad på ett sätt som skulle inneburit problem för in- och utpasserande. Rester av en rundad gavel hittades som viker av västerut. Inne i huset fanns ett kompakt ljusbrunt lager med kalkutfällningar – ett möjligt golv. Under detta och också öster om husmuren fanns en väl tilltrampad stenpackning. Denna sträckte sig inte ut i portgången.

Schaktet grävdes i botten över hela ytan. En profil lades i schaktkanten mot väster, med en sträckning från norr till söder. Här kan man tydligt se stratigrafin. Överst ett lager av rasmassor med småsten och ett svart myllager – häri ingår det medeltida kulturlagret - som invid muren var ca 45 cm och sedan tunnades ut till 20 cm, följt av ett ljusbrunt lager av finaste småsten; sannolikt från första fasen av murens nedrasande och endast ca 10 cm tjockt. Därunder ett sandigare, ej speciellt kompakt, och sterilt brunt lager som kan tolkas

som inblåst mylla vilket också ligger under den medeltida nivån. Invid muren ca 25 cm som avtunnas till 10-15 cm i profilens sträckning. Nivån under utgör det som ovan tolkats som ett möjligt golv ca, 20 cm. På den understa nivån, direkt på flisan finns ett lager med fin småsten, väl den naturliga alvarmarken.

Fynden från schaktet, 206 f.nr, har liknande sammansättning som i schakt 1 vad gäller det medeltida materialet, dvs huvudparten av fynden utgörs av spikar, nitar, nitbrickor och hästskosöm men också pilspetsar, beslag, kammar; både enkel- och dubbelskenkammar och ett kamfodral, bultlås och nycklar, en sisare, pärlor, nålar/styli etc. (se fyndkatalog, bilaga 10).

Det mest spektakulära är ett danskt mynt, då danska mynt från 1150-1241 är mycket ovanliga inom det medeltida Sveriges gränser.

Tribergamyntet är en penning; Valdemar I 1154-1182 varav inga tidigare fynd gjorts.

Ett danskt mynt hittades i Eketorps borg, ett Valdemar II 1202-1241. Dessa mynt understryker likheterna mellan borgarna (se bilaga 3).

Ett annat udda inslag är ett fragment av en runsten som påträffades i schaktmassorna. På den kan de första sju runorna utgöra delarna av en resar- minnesformel och de följande kan ha utgjort inledningen till en bön som börjat med ordet Gud. Fragmentet hör inte samman med något tidigare känt runstensfragment från Hulterstad sn (se bilaga 9).

I schaktet återfanns också några av de få järnåldersfynden i borgen, två intakta pärlor daterbara till 4-600-tal och en keramikskärva.

SCHAKT 5

Ett 8 kvadratmeter stort schakt togs upp strax söder om vattenanläggningen. På denna plats fanns en förhöjning som kunde tänkas vara en köksanläggning motsvarande den i Eketorp-III, ”centralköket”, med tanke på läget vid vattenanläggningen och den smala norra porten. (Borg i ”*The Monument*”). Vid avtorvning framkom ett fåtal tidigmedeltida fynd, därunder enbart sterilt grus och småsten ner till flisan med en storlek av ca 5x6 cm och mindre. Om gruset är rester efter stembrytning från vattenanläggningen, stenhuggning för byggande eller liknande kan man bara spekulera. Schaktet lades igen.

FYNDEN

Antalet fynd uppgår till 1706 f.nr. De är i fyndkatalogen numrerade från 1 – 1307 för schakt 1, 2 och 5, från 3001-3193 för schakt 3 och för schakt 4 från 4001-4206.

Fynden är katalogiserade under inventarienummer KLM 39267:1-4206 (se fyndkatalog, bilaga 10).

Sammansättningen av fyndmaterialet visar stor överensstämmelse med det över 20.000 fyndnummer stora artefaktmaterialet från Eketorp-III. Huvudparten av fynden utgörs av spikar, nitar, nitbrickor, hästskosöm, fragmentariska knivblad, tenar, barrar, slagg och oidentifierbara järnfragment, fynd som sådana ej närmare daterbara än till en tidigmedeltida period. Dock framkom också en mångfald av daterbara och högst specifika fynd. En skatt på åtta gotländska silverpenningar har deponerats efter 1200, sannolikt under perioden 1200-1220, ett enstaka gotländskt silvermynt (typ LL XX:A:1a) från schakt 1 kan tidsbestämmas till ca 1160-1200 och ett mynt från schakt 4 är danskt, ett Valdemar I 1154-1182. Ett antal gjutna genombrutna söljor har direkta paralleller i Eketorp och Lund, pilspetsar av en typ tidigare endast kända från Eketorp-III påträffades också. Glaspärlor, kamfragment, en piksporre, spjutspetsar, ringbrynjefragment, ett antal bultlås och nycklar, sländtrissor, fragment av bronskärl, krukskärvor, glas, fingerringar och flera andra fyndkategorier daterar entydigt den medeltida Tribergabebyggelsen till samma period som

Eketorp-III, nämligen 1100-talets andra hälft och 1200-talets första, vilket ju också bekräftas av C14- och myntdateringarna. Med tanke på schaktens ringa storlek och det dock till antalet fynd, jämfört med Eketorp-III, lilla material som framkommit är det anmärkningsvärt att så gott som samtliga i Eketorp-III konstaterade fyndkategorier, både domestiska och militära, finns representerade. Parallellerna mellan de båda tidigmedeltida bebyggelserna är slående, och det tillskott av kunskap som provundersökningen av Triberga bidragit med kommer att kunna nyansera den bild av det historiska händelseförloppet på södra Öland under tidigmedeltid som skisserats i "*Reflexioner kring den medeltida befästningen Eketorp-III*", Kaj Borg (LU, Ark. inst., rapport nr 72, 2000).

Det förhistoriska fyndmaterialet är, som ovan nämnts, betydligt mer knapphändert. Liksom i det medeltida lagret består det till större delen av spik, nit, järnfragment och keramikskärvor som ej är närmare daterbara. Men några pärlor kan hänföras till 400-600-tal och en glasskärva från en romersk bägare dateras till 300-tal. Med dessa få, men talande, fynd inklusive det faktum att husmurarna är byggda med gavlar kan vi konstatera att borgen anlagts under senromersk tid, 300-400-tal.

REFERENSER

Ahlqvist, Abraham 1822-1827. *Ölands Historia och Beskrifning*.

Borg, Kaj 1998. *Eketorp-III. Den medeltida befästningen på Öland. Artefakterna*. Stockholm.

Borg, Kaj 2000. *Eketorp-III. Ett medeltidsareologiskt projekt*. LU, Ark. Inst., rapport nr 72.

Borg, Kaj & Näsman, Ulf & Wegraeus, Erik 1976. *Eketorp. Fortification and Settlement on Öland/Sweden. The Monument*. Stockholm.

Näsman, Ulf & Wegraeus, Erik 1979. *Eketorp. Fortification and Settlement on Öland/Sweden. The Setting*. Stockholm.

Linné, Carl von 1745. *Ölandska Resa*.

Stenberger, Mårten 1933. *Öland under järnåldern. En bebyggelsehistorisk undersökning*. KVHAA. Stockholm.

Rhezelius, Jonas Haquini, 1634. *Propugnacula Ölandica*. Manuskript F.c. 2/3. Kungliga Biblioteket. Stockholm.

BILAGOR

Bilaga 1. Planer över Triberga fornborg. Mats Blohmé, Kalmar Läns Museum.

Bilaga 2. Resultat av 14C-dateringar. Göran Possnert, Ångströmlaboratoriet, Uppsala Universitet.

Bilaga 3. Myntbestämningar. Kenneth Jonsson, Numismatiska Forskningsgruppen.

Bilaga 4. Osteologisk analys. Gabriella Johansson, Högskolan på Gotland.

Bilaga 5. Geologin. Tommy Claesson, Högskolan i Kalmar.

Bilaga 6. Vedartsanalyser. Vedlab.

Bilaga 7. Osteologisk analys. Emma Borrie, Lunds universitet.

Bilaga 8. Makrofossilanalys. Geoffrey Lemdahl, Växjö Universitet.

Bilaga 9. Runstensfragment. Helmer Gustavson, RAÄ.

Bilaga 10. Fyndkatalog. Kaj Borg, Maria Stein-Borg.